

Université en ligne du judaïsme 2019-2020

"Introduction à l'étude de Kohelet, l'Ecclesiaste"

par Eric Smilevitch

Sources du cours 2

Source 1

Kohélet1:12-18

א' יב אָנִי קֹהֵלֵת הָיִיתִי מֶלֶךְ עַל-יִשְׂרָאֵל בִּירוּשָׁלַם : יָג וְנָתַתִּי אֶת-לִבִּי לְדָרוֹשׁ וְלַתּוֹר בַּחֲכָמָה עַל כָּל-אֲשֶׁר נַעֲשָׂה תַחַת הַשָּׁמַיִם הוּא עֲנֵן רַע נָתַן אֱלֹהִים לְבַנְי הָאָדָם לַעֲנוֹת בּוֹ: **יד** רָאִיתִי אֶת-כָּל-הַמַּעֲשִׂים שֶׁנַּעֲשׂוּ תַחַת הַשָּׁמַיִם וְהִנֵּה הַכֹּל הֶבֶל וְרַעוּת רוּחַ : **טו** מַעֲנוֹת לֹא-יֻכָּל לְתַקֵּן וְחֶסְרוֹן לֹא-יֻכָּל לְהַמְנוֹת : **טז** דִּבַּרְתִּי אֲנִי עִם-לִבִּי לֵאמֹר אָנִי הִנֵּה הַגִּדְלִיתִי וְהוֹסַפְתִּי חֲכָמָה עַל כָּל-אֲשֶׁר-הָיָה לִפְנֵי עַל-יְרוּשָׁלַם וְלִבִּי רָאָה הַרְבֵּה חֲכָמָה וְדַעַת : **יז** וְאֶתְּנָה לְבִי לְדַעַת חֲכָמָה וְדַעַת הַלְלוֹת וְשִׁכְלוֹת וְדַעַתִּי שָׁגַם-זֶה הוּא רַעְיוֹן רוּחַ : **יח** כִּי בָרַב חֲכָמָה רַב-כָּעַס וְיוֹסִיף דַּעַת יוֹסִיף מִכְאוֹב :

[1, 12] Moi Kohelèt, j'étais roi d'Israël à Yèrouchalaïm. [13] J'ai voué mon cœur à interroger et à examiner avec lucidité tout ce qui s'accomplit sous les cieux : c'est une mauvaise occupation que Dieu a donné aux êtres humains pour qu'ils s'y affairent. [14] J'ai observé toutes les œuvres qui s'accomplissent sous le Soleil, en

fait tout n'est qu'inconsistance et désespérance. [15] Ce qui est faussé ne peut être réparé, et le défectueux ne peut être pris en compte. [16] Je délibérai alors avec mon cœur, en disant : J'ai étendu et accru la lucidité, dépassant tout ce qui me précéda à Yérouchalaïm ; et mon cœur s'est pénétré de beaucoup de perspicacité et de réflexion. [17] J'ai voué mon cœur à comprendre la lucidité et à comprendre la folie et l'ineptie ; j'ai su que cela aussi est une idée vaine. [18] Car la colère croît à proportion de la lucidité, et en comprenant davantage on souffre davantage.

Source 2

Targoum Verset 12

כְּדֵהָנָה שְׁלֹמֹה מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל בִּירוּשָׁלַם יָתִיב עַל כּוֹרְסֵי מַלְכוּתֵהָ אֵי תִגְסַלְבִּיהָ לְחֻדָּא עַל עוֹתְרֵיהָ וְעָבַר עַל
 גְּזֵירַת מִיָּמָרָא דִּי וְכַנְשׁוּסוֹן וּרְתִיבִין וּפְרִשְׁיִין וְסִיגִיָּא וְצַבְרַכְסָפָא וְדֵה בְּאִסְגִּי לְחֻדָּא וְאֶתְחַמְנֵב עִמְּיָן וְנִכְרָאִין מִיָּד
 תְּקִיפֵיהּ וְגִזָּא דִּי וְשִׁדְרָלְוֹתֵיהָ אֵשׁ מְדַאִי מֶלֶךְ אֵשׁ יְדִי וְיִטְרֵדֵיהָ מִן כּוֹרְסֵי מַלְכוּתֵהּ וְנִטְלָגוּשׁ פְּנִיקִיָּה מִן
 יְדֵיהּ בְּגִיּוּדֵיהָ מְטַלְטַל וְגַלִּי בְּעֵלְמָא לְאוֹכְחוֹתֵיהּ וְהָנָה מְחֻזַּר בְּכָל פְּלִכִין כְּרַפִּי אַרְעָא דִּישְׂרָאֵל בְּכָא וּפְגִן וְכִין
 אָמַר אֲנִי קִהַלְתִּי דֵהָנָה שְׁמִי מִתְקָרִי שְׁלֹמֹה מִן קִדְמַת דְּנִאֲהֻיָּתִי מֶלֶךְ עַל יִשְׂרָאֵל בִּירוּשָׁלַם :

Lorsque Salomon était roi d'Israël à Yérouchalaïm, et qu'il siégeait sur son trône royal, son cœur s'enorgueillit énormément de sa richesse, et il transgressa l'interdiction d'Hachem. Il accumula des chevaux, des chars, des cavaliers en grand nombre, et il amassa énormément d'argent et d'or, il épousa des femmes venues de peuples étrangers. Aussitôt, la colère de Dieu éclata et il envoya Achmaday, le roi des démons, qui l'expulsa de son trône royal et lui arracha des mains son sceau, faisant de lui un vagabond errant dans le monde, afin de le rendre à la raison. Il parcourait toutes les villes et les villages de la terre d'Israël, pleurait et se plaignait en disant : « Moi Kohélet, je me nommais auparavant Salomon, et j'étais alors roi d'Israël à Yérouchalaïm ».

Source 3

Rachi – Versets 13-14

יגונתתי את לבי לדרוש. בתורה היא החכמה ולהתבונן בה על כל המעשה הרע האמור למעלה הנעשה תחת השמש ובינותי בה שהוא הענין הרע אשר נתן הקדוש ברוך הוא לפני בני האדם (דברים ל): את החיים ואת המות את הטוב ואת הרע. ענין רע. מנהג רע להם. לענות בו. להתנהג בו. ענין יש לפותרו לשון מעון ודירה ויש לפותרו לשון עיון ומחשבה וכן לענות בו. נתן אלהים. הניח לפניהם.

J'ai voué mon cœur à interroger et à examiner la Torah, c'est elle la « lucidité » (*hokhma*), et d'en méditer le contenu, au sujet de toute l'œuvre mauvaise décrite plus haut qui s'accomplit sous le soleil. Et j'ai compris que c'est précisément cela l'enjeu du « mal » que Dieu a placé devant les êtres humains : « la vie et la mort, le bien et le mal » (Deut. 30,15). **Une mauvaise occupation** : un mauvais comportement pour eux. **Pour qu'ils s'y affairent** : pour qu'ils se comportent ainsi. Le mot ענין doit être interprété soit en référence au terme מעון : résidence et habitation, soit en référence au terme עיון réflexion et pensée ; et pareillement l'expression לענות בו. **Que Dieu a donné** : qu'Il a placé devant eux.

ידורעות רוח. שבר רוח ... רוח טלנ"ש סוף המעשה בא לידי כאב לב.

L'expression רעות רוח signifie « brisure du souffle » ; le souffle c'est « talent » en français (*i.e.* « volonté »). L'entreprise s'achève dans la souffrance.

Source 4

Ibn Ezra – Versets 13-14

יג'... עניין רע בעבור שיתעסק האדם בדבר שלא יועיל. ופירוש לענות - מעניין.

Il conclut son enquête en disant que c'est un עניין רע parce que l'homme s'affaire à une chose inutile. Et le verbe לענות dérive du mot עניין.

יד' פי' ורעות רוח כמו "אפרים רועה רוח ורודף קדים" (הו' יב , ב) , שלא יועיל ולא ישביע. ועניין רוח - כמו הבל , בעבור רובי תהפוכותיו ושלא יוכל אדם לתופשו ביד...

L'expression רעות רוח est utilisée dans le même sens que « Ephraïm accompagne la brise et court après le vent d'est » (Osée 12, 2), qui désigne une chose inutile et insatisfaisante. Le terme רוח est synonyme de הבל, du fait de ses multiples changements et parce que nul ne peut l'attraper.

Source 5

Rachi – Verset 15

טומעויות...לא יוכל לתקון... ורבותינו פירשו על הבא על הערוה והוליד ממזר או על תלמיד חכם הפורש מן התורה שהיה ישר מתחילתו ונתעוות.

Ce qui est faussé ... ne peut être réparé : nos maîtres l'interprètent en l'appliquant à celui qui couche avec une femme interdite et engendre un « enfant adultérin » (*mamzer*), ou au disciple des sages qui abandonne la Torah car il était droit au début et s'est corrompu.

Source 6

משנה מסכת חגיגה פרק א משניות ו-ז

מי שלא חג ביום טוב הראשון של חג, חוגג את כל הרגל ויום טוב האחרון של חג. עבר הרגל ולא חג, אינו חייב באחריותו. על זה נאמר: "מעוות לא יוכל לתקון וחסרון לא יוכל להימנות" (קהלת א טו).

רבי שמעון בן מנסיא אומר: איזהו מעוות שאינו יכול לתקון? זה הבא על הערוה והוליד ממנה ממזר. אמתא מרבגונב וגוזל-

יכולהואלהחזירויתקן. רבישמעוןבןיוחאיאומר: איןקוריןמעוותאלאלמישהיהמתוקןבתחילהונתעוות. ואיזה זהתלמידדכמהפורשמנהתורה.

Traité H'aguiga 1:6-7

Qui n'a pas apporté le sacrifice requis (*ola* et *chlamim*) le premier jour de Soukot, peut l'apporter toute la durée de la fête, y compris le dernier jour (*chéminiatséret*). Si la fête de Soukot est passée, il n'a plus d'obligation ; à ce sujet il est dit : « Ce qui est faussé ne peut être réparé, et le défectueux ne peut être pris en compte ».

Rabbi Chimon ben Menassiadit: A qui s'applique le verset « Ce qui est faussé ne peut être réparé, et le défectueux ne peut être pris en compte » ? A celui qui couche avec une femme interdite et engendre un « enfant adultérin » (*mamzer*). S'il s'agissait d'un vol, il pourrait évidemment restituer l'objet et réparer ! Rabbi Chimon ben Yoh'ay dit : On ne nomme « corrompu » que celui qui était auparavant parfait et s'est ensuite corrompu. De qui s'agit-il ? Il s'agit d'un disciple des sages qui abandonne la Torah.

Source 7

Parallèle avec le verset 2:26

ב' כו' כִּי לְאָדָם שְׁטוּב לִפְנָיו נָתַן חֵכְמָה וְדַעַת וְשִׁמְחָה וְלַחֹטֵא נָתַן עִנְיָן לְאָסֵף וְלַכְנוּס לְתַת לְטוֹב לִפְנָי הָאֱלֹהִים גַּם-זֶה הֶבֶל וְרַעוּת רֹחַ:

Car à l'homme qui est bon devant lui, Il a donné lucidité, savoir et joie ; tandis qu'au fauteur Il a donné **comme occupation** d'entasser et d'amasser, afin de donner à celui qui est bon devant le Dieu ; cela aussi est inconsistant et désespérant.

Source 8

Rachi – Verset 18

כי ברוב חכמה - אדם סומך על רוב חכמתו ואינו מתרחק מן האיסור , ובא רוב כעס להקדוש ברוך הוא:

Car la colère croît à proportion de la sagesse : L'homme croit en sa grande sagesse et ne s'écarte pas de l'interdit ; alors survient une grande colère en Dieu.
